

LBRIS

We know
books

HANS URS VON BALTHASAR

INIMA LUMII

Traducere din limba germană de
Maria-Magdalena Anghelescu

Galaxia Gutenberg

2022

CUPRINS

Prefață la ediția franceză din 1976 (Henri de Lubac).....	5
Cuvânt înainte	7
Împărăția	9
I.....	11
II.....	26
III.....	43
IV.....	56
Suferința.....	69
V.....	70
VI.....	82
VII.....	92
VIII.....	105
IX.....	115
Biruința.....	123
X.....	124
XI.....	139
XII.....	152
XIII.....	164

INCHISOAREA FINITUDINII. În închisoare se naște, ca orice ființă, și omul; suflet, trup, gânduri, presimțiri, aspirații: totul în el are limite, el însuși este o limită tangibilă, e fie una, fie alta, diferit și evitat de celălalt. De la fereastra zăbreliată a simțurilor fiecare privește afară la ceva străin, ceva ce el nu va fi niciodată; și chiar dacă duhul lui ar zbura prin spațiile lumii, el însuși nu e niciodată acest spațiu, și nici măcar brazda pe care o lasă în urmă nu durează, se șterge fără să lase o impresie trainică. De la o ființă la alta: câtă distanță! Și chiar atunci când se iubesc și își fac semne de la o insulă la alta, când încearcă să facă schimb de singurătăți și să-și amăgească singurătatea într-o unitate: cu cât mai dureros îi copleșește atunci dezamăgirea când își ating invizibilele gratii, ochiul cel rece de geam, de care se lovesc ca păsările în colivie. Nimeni nu-și sparge temnița, nimeni nu știe cine e celălalt. Presupunerea merge pe dibuite de la bărbat la femeie, de la copil la adult, mai puțin decât o presupunere de la om la animal. Străine își sunt ființele unele altora, chiar stând alături unele de altele, chiar completându-se precum culorile, precum apa și piatra, precum

soarele și ceața, chiar dacă împreună împlinesc armonia de tonuri a universului: natura pestriță a lumii plătește prețul celei mai amare despărțiri. Chiar și numai a fi aici, un individ, înseamnă renunțare. Sfârâmată oglinda cea curată, împrăștiat peste lume chipul ei infinit, o grămadă de cioburi, lumea. Prețioasă e încă fiecare ruină, din fiecare fragment fulgeră o rază din taina originii, în binele finit se presimte un bine infinit, o făgăduință de mai mult, posibilul unei explozii, o nălucă atât de dulce, încât de bucuria subită pulsul ni se oprește când, pentru câte o clipă, ni se dezvăluie lepădându-și veșmântul cenușiu al obișnuinței și arătându-ni-se deschis și gol: ceva minunat, ceva care ne face peste măsură de fericiți. Pecetea provenienței, sărutul originii, zălogul unității pierdute. De neînțeles rămâne însă și mereu tainic miezul fructului dorinței; cine încearcă să-l apuce, nu reușește să-l prindă; el ține în mână mărul lui Adam, nu rodul infinit al pomului vieții. Cu un surâs amar îi scapă tabloul ceresc, se stinge, se dizolvă în ceață. Ceea ce părea nemărginit își arată iar zidurile seci, și amândoi, căutătorul și căutatul, alunecă înapoi în temnița lor strâmtă. Și iarăși stăm față de toate ca parte din parte, iar ceea ce avem e doar îm-părtășit; nicio lacrimă nu sparge temnița.

Dar iată: există, plutitor, mereu în balans, neînțeles de fluid, timpul. Barca invizibilă de la un țărm la altul. O bătaie de aripi de la o ființă la alta. Doar ce-ai intrat în timp, că el te și poartă, te duce, și nu știi cum, nu știi încotro, solul rigid tremură deja sub tine, drumul solid devine flexibil și viu, începe să curgă precum frumoasele meandre ale unui râu întortocheat, malurile se transformă și se schimbă – unduirea lui te poartă legănat, când prin păduri, când prin câmpuri

întinse, prin cetăți ale oamenilor —, cursul însuși este variat și schimbător; înaintează când într-un murmur liniștit, când prăbușindu-se în cascade sălbatice, netezindu-se apoi iarăși și lărgindu-se către un lac: mișcarea devine acum insesizabilă, iar de-a lungul țărmului curge domol înapoi, până când centrul curentului o prinde iar în vârtoarea sa.

Spațiul este rece și rigid, dar timpul este viu; spațiul desparte, dar timpul aduce totul tuturor. El nu curge în afara ta, tu nu plutești ca un lemn în derivă pe el, el curge prin tine, tu însuși ești în curgerea lui. Tu ești curgerea. Ești trist? Ai încredere în timp: curând vei râde. Râzi? Nu poți ține râsul: curând vei plânge. Timpul te poartă ca o suflare de vânt de la o poziție la alta, de la această stare la o alta, de la veghe la somn și de la somn din nou la veghe. Nu poți merge mult, te oprești iarăși, ești obosit, ți-e foame, trebuie să te așezi, mănânci, te ridici iar, începi să mergi din nou. Suferi: de departe, de neatinș, vezi fapta după care tânjești; dar curentul te poartă mereu, iar într-o dimineață a venit ceasul acțiunii. Ești un copil și crezi că nu vei scăpa niciodată de neputința copilăriei, care te închide între patru pereți fără ferestre. Dar iată, însuși peretele tău este mobil și flexibil și întreaga ta ființă se transformă în adolescent. Din tine însuși ți se deschid surse, posibilitățile ți se deschid înainte ca florile și într-o zi lumea a crescut în jurul tău. Timpul te poartă cu blândețe de la o curbă la alta, privești și orizonturi se derulează de o parte și de alta pe măsură ce aluneci printre ele: începe să-ți placă schimbarea, presimți o aventură peste măsură de mare. Întrevedi o direcție, intuiești o plecare, simți o mare. Și vezi: ceea ce se schimbă în tine se schimbă și în jurul tău în toate: fiecare punct pe lângă care treci în grabă

este el însuși în mișcare. Și el e prins într-un vârtej cine știe încotro, și în el se desfășoară propria-i poveste lungă, dar el știe la fel de puțin ca și tine unde se va termina. Înalți ochii spre cer: soții se rotesc maiestuos, dar încărcăți cu sistemele lor planetare ca niște ciorchini de strugure se rostogolesc în depărtări dinainte create, în spații insondabile. Descompui atomii: roiesc mai confuzi decât un mușuroi de furnici călcat în picioare. Cauți sprijin și o lege permanentă în centrul temperat al pământului nostru, dar nici el nu este decât pură întâmplare și istorie, nimeni nu-ți poate calcula nici măcar norii de săptămâna viitoare.

Există, într-adevăr, o lege, dar este legea misterioasă a transformării, pe care nu o înțelege nimeni altul decât cel care se transformă pe sine. Nu poți pune piciorul pe uscat ca să prinzi legea curgerii ei ca pe un pește. Iar să înoți tu însuși înveți doar în apă. Cei mai înțelepți dintre oameni încearcă să înțeleagă existența în străfundul ei, dar nu pot face nimic altceva decât să descrie o undă a curentului; în tabloul lor, curgerea este încremenită și este adevărată numai atunci când imaginea este restituită schimbării. Multe au întreprins în lăcomia lor și au aruncat stânci în apă ca să bareze curentul, s-au gândit să descopere în sistemele lor o insulă a eternității și și-au umflat inimile ca niște baloane ca să capteze într-un acum fericit veșnicia. Dar tot ce-au prins a fost aer și s-au spart ca baloanele sau, fermecați de o idee imaginară, au uitat să trăiască, dar curentul a trecut nepăsător mai departe peste leșurile lor. Nu, legea e în curgere, și doar curgând o poți prinde. Desăvârșirea este în plinătatea venirii. De aceea, să nu-ți închipui că ai ajuns; uită ce-ai lăsat în urmă, întinde-te către ceea ce se află înaintea ta: în schimbarea în care pierzi

tot ceea ce ai apucat, vei fi tu însuși schimbat, în fine, în ceea ce-ți dorești cu patimă.

Ai încredere în timp. Timpul e muzică; iar spațiul din care răsună e viitorul. Măsură după măsură, simfonia se creează într-o dimensiune ce se inventează singură, repunându-se mereu la dispoziție din nesecata sa provizie de timp. Adesea este o lipsă de spațiu: piatra e prea mică pentru statuie, locul nu poate cuprinde mulțimea de oameni. Dar când a lipsit oare timpul? Când a ieșit ca un șnur prea scurt la socoteală? Timpul e la fel de lung ca harul. Ai încredere în harul timpului. Nu poți întrerupe muzica, nu o poți prinde ca să o iei cu tine acasă: las-o să curgă și să fugă, altfel nu o vei înțelege. N-o poți concentra într-un singur acord armonios, ca s-o deții o dată pentru totdeauna. Răbdarea este prima virtute a celui care vrea să o audă. Iar a doua, renunțarea. Pentru că, vezi tu: n-ai să înțelegi elanul melodiei până nu va fi răsunat și ultimul ei sunet. Abia acum, când s-a stins și ultimul ecou, treci în revistă ponderile tainice, arcurile tensiunii, curbele distanței; numai ceea ce s-a cufundat în ureche se deschide în inimă. Și așa, și totuși: tu nu înțelegi invizibil în unitatea duhului ceva ce nu ai experimentat senzorial în multiplicitatea simțurilor. Tot astfel eternul este deasupra timpului și este recolta lui și totuși devine și se realizează el însuși doar în cursul timpului.

Ce fel de ființe suntem! Nevoști să creștem în vremelnicia noastră. Nu ne maturizăm, nu ne îmbogățim altfel decât printr-o renunțare neîntreruptă, ceas de ceas. Trebuie să îndurăm durata. Oriunde încercăm să ne oprim, încălcăm legea vieții naturii. Oriunde pierdem răbdarea existenței temporale, cădem deja în neant. Pe când avansăm

LIBRIS

We know
books

cu pași mari prin vântul potrivnic pe care îl străbatem, o voce ne murmură în urechi; dar dacă ne oprim s-o auzim mai bine, îndată a amuțit. Timpul e amenințare și totodată făgăduință nemaiauzită: „Dă-i drumul”, așa ne strigă, „altfel nu mergi cu mine!” „Dă-i drumul, arată-mi mâinile goale, altfel nu pot să ți le umplu! Altfel voi trece pe lângă tine cu darurile mele proaspete și-am să te las în fleacurile tale învechite. Ești mai bogat, crede-mă, când poți pune capăt fericirii, când poți s-o rupi cu ea și cu ceasul tău de glorie, ești mai bogat când poți fi sărac, dar în schimb deschis, un cerșetor la poarta viitorului! Nu te ține, nu te agăța, nu te atașa! Timpul nu poți să-l aduni la ciorap, învață de la el risipa! Risipește tu însuși ceea ce altminteri îți va fi luat cu forța. Și atunci tu, cel lamentabil jefuit, vei fi mai bogat decât un rege.” Timpul este școala exuberanței, școala mărinimiei.

Este școala superioară a iubirii. Iar dacă timpul este terenul existenței noastre, atunci terenul existenței noastre este iubirea. Timpul este existență care curge; iubirea este viață care se revarsă. Timpul este lipsit de apărare, existență expropriată fără a fi întrebată; iubirea se expropriază singură și se lasă de bunăvoie dezarmată. Existența nu poate dovedi altfel iubirea decât curgând – e legea și firea ei. Și astfel e liberă să fie ea însăși iubirea. Trebuie să avem răbdare, chiar dacă murim de nerăbdare, căci nimeni nu-și poate spori statura trupească, nici măcar cu un cot, altfel decât crescând – cu timpul. Trebuie să renunțăm, și oricât de tare am ține în gheare cu avariție avutul nostru, cât de ușor ne va desface degetele timpul ucigător, și comorile adunate se vor rostogoli pe pământ. Iar ceea ce clipa de pe urmă ne smulge atunci cu forța, ne poate sfătui acum oricine cu blândețe: să

recunoaștem în taina duratei miezul cel dulce al vieții noastre: oferta unei iubiri neobosite. Ce ciudat: ni se permite să fim acel ceva la care tânjim în zadar. Putem realiza simplu în existența noastră ceea ce ne lipsește în cunoaștere și voință. Am vrea dăruire – și suntem deja dăruți. Îl căutăm pe cel căruia să ne putem dărui – și am fost luați de mult. Iar atunci când inima ni se strânge considerând că tot ce am trăit a fost zadarnic, aceasta nu-i decât teama miresei în noaptea nunții, când i se smulge și ultimul vâl.

Am fost proiectați să fim cei care pot face de bunăvoie ceea ce trebuie să-și dorească fără să vrea. Dar ce fericire e mai mare, ce gând ar putea fi mai amețitor decât acesta: chiar ființa-noastră-aici este o lucrare a iubirii? Astfel încât în van mă împotrivesc și încerc să nu fiu ceea ce sunt dintotdeauna? Astfel încât chiar de-aș striga: nu!, din toți răunchii, cu venele umflate de groază: Nu! – în ultimul ungher al iadului un ecou spune, trădându-mă, ba da, Da! Și dacă, după multe morți, murim pentru ultima oară, atunci, în acest act de viață supremă, existența a încetat să mai moară. Ucișător este întotdeauna un singur lucru: trăind, să nu vrei să mori. Orice moarte murită de bunăvoie este o origine a vieții. Astfel, paharul iubirii e un amestec de viață și moarte. E de mirare că nu iubim: iubirea e filigranul din pergamentul existenței noastre. Mădularele ni se mișcă după melodia ei. Cel ce iubește ascultă de înclinația vieții temporale; cel care refuză să iubească, luptă [zadarnic] împotriva curentului. Cât de ușor a fost făcut pentru noi gestul dăruirii, când apa aurie a ființei curge prin noi ca prin gura unei fântâni! Cât de ușoară exproprierea, când ne scaldăm în bogăția viitorului ce curge inepuizabil către noi! Cât de ușoară statornicia, când timpul

LBRIS

We know
books

nestatornic ne-a pus în deget inelul indestructibil! Cât de ușoară moartea, când aflăm în fiecare ceas ce binecuvântare, cât de avantajos este să pieri! Și chiar îmbătrânirea cea anxioasă, care ne constrânge și ne limitează, ne dă în schimbul ceții exterioare claritatea interioară a sărăciei. Nimic nu este tragic în noi, căci orice renunțare e răsplătită peste măsură, și cu cât ne apropiem mai mult de miezul pur al sărăciei nude, cu atât mai intim punem stăpânire pe noi înșine, cu atât mai multă certitudine toate lucrurile sunt ale noastre.

Am putea fi, așadar, ceea ce ne dorim. În apa misterioasă a timpului în care ne scaldăm, care suntem noi înșine, e dizolvată și depășită rezistența profund urâtă a inimilor. Îndoielnic e doar solidul, opacul, rigidul care se împotrivesc oricărui duh și oricărui ochi. Dar ochiul e umed și duhul diafan și astfel străpunge cu raza sa și dizolvă persistentul. În timp ce afară stivuiți carapace peste carapace, făcându-ne o armură împotriva poruncilor inexorabile ale vieții, izvorul curge mai departe înăuntrul fiecăruia înlăturând cu apele sale zidurile și subminând cea mai solidă fortăreață a noastră. Nimeni nu rezistă până la capăt atacului neîncetat al acestor valuri: așa cum ne uzează zi după zi pe dinăuntru, rod prundiș după prundiș din malurile erodate: până la urmă, ne prăbușim. Cu timpul, și cel mai prost înțelege timpul. Își sapă în el albia și îl scobește cu piatra lui rotundă, așa cum torentul scobește ghețarul.

Așa îl simți. Iar el te inițiază în cea mai înaltă taină a lui. Simți în el ritmul de flux și reflux. Ca viitor, el vine la tine, te copleșește, îți face daruri peste măsură, dar te și jefuiește, îți cere totul. Te vrea bogat și sărac totodată, mereu mai bogat și mereu mai sărac. Te vrea mai iubitor. Iar dacă ai urma întru

totul legea și porunca ființei tale și ai fi pe deplin tu însuși, ai trăi numai din acest dar ce curge către tine [care ești chiar tu], dăruindu-l cu sfințenie mai departe, fără să-l fi pângărit însușindu-ți-l. O respirație ar fi întreaga ta viață, în dubla mișcare calm-inconștientă a plămânilor. Și tu însuși ai fi aerul inspirat și expirat în mișcarea alternativă a mării. Tu însuși ai fi sângele în pulsul unei Inimi care te absoarbe și te expulzează și te ține captiv în circuitul și în vraja arterelor sale.

Simți timpul – și nu ai simțit această Inimă? Simți torentul harului care te invadează, cald, roșu – și nu ai simțit cât ești de iubit? Cauți o dovadă – și ești tu însuși dovada. Cauți să-L prinzi în ochiurile cunoașterii tale pe El, pe Cel Necunoscut – și ești prins tu însuși în plasa inexorabilă a puterii Sale. Vrei să înțelegi, să prinzi – dar ai fost deja tu însuși prins. Ai vrea să domini – și ești copleșit. Pretinzi că ești cel care cauți – dar de multă vreme ai fost tu cel găsit. Îți cauți prin mii de veșminte, pe dibuite, calea către un trup viu – și susții că nu simți mâna care-ți atinge sufletul gol, despuiat de orice văl? Zvâcnești încolo și înapoi în graba inimii tale neliniștite și numești asta religie, dar în realitate sunt doar zvâcnirile peștelui ce se zvârcolește pe fundul bărcii. Ai vrea să-L găsești pe Dumnezeu chiar cu mii de dureri: ce umilință că tot ce-ai făcut a fost doar zgomot pentru nimic, căci El te ține de mult în mână. Pune-ți degetul pe pulsul viu al ființei. Simte pulsația, care în actul unic al creației te solicită și în același timp te eliberează. Care, în enorma revărsare a existenței, determină în același timp măsura exactă a distanței: cum ar trebui să-L iubești ca pe cel mai apropiat și să te prosternezi înaintea Lui ca înaintea Celui Preaînalt. Cum în

același act El te îmbracă din iubire și te dezgolește din iubire. Cum îți pune în mână odată cu existența toate comorile și giuvaerul cel mai de preț: să-L poți iubi la rândul tău, să-I poți face la rândul tău daruri, și cum îți ia totuși înapoi toate darurile [nu după aceea, în actul al doilea, în pasul următor], ca să nu iubești darul, ci pe Dăruitor, și ca să știi chiar în această dăruire că nu ești decât o undă a curgerii Sale. În aceeași clipă a existenței ești aproape și departe, în aceeași clipă ți s-a hotărât un prieten și un stăpân. În aceeași ești copil și slugă. Iar această primă clipă, acest Dintâi, nu-l vei depăși niciodată. Ca ceea ce ai devenit trăiești de-a pururi; chiar dacă virtutea ta, înțelepciunea ta, dragostea ta s-ar înălța nemăsurat, depășind oameni și îngeri, drept în sus prin toate cerurile: niciodată nu te vei îndepărta de început. Dar nimic nu este mai binecuvântat decât acest Dintâi; și chiar prin cel mai lung arc al evoluției te vei întoarce mereu înapoi la acest miracol primordial; căci o splendoare de neînțeles este ființa iubirii.

Iar viața se străduiește, desigur, să se îndepărteze de originea ei, se caută pe sine și crede că s-a găsit acolo unde este ferită de pericolul începutului ei. Germenul pare prea lipsit de asigurare, pare să aibă nevoie de o coajă puternică, iar momentul procreației e prea aproape de neant. Dar o lege de fier constrânge orice săgeată să revină de-a dreptul în circuit. În arcul cel mare și zvelt viața urcă, la trezire, către sine, vrea să se afirme pe creasta cea îngustă; sângele se năpustește cu putere prin poarta strâmtă a vieții separate, umflând inima și creierul ființei individuale, copleșite de încăpățânarea și de misiunea sa, mâinile sale împart cu mândrie, ca pe o creație proprie, ceea ce a curs în sine de departe,